

ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ПРЯК КОНТРОЛ ПО ЗАЩИТА НА КЛАСИФИЦИРАНАТА ИНФОРМАЦИЯ

Николай Петров Димитров

Университет по библиотекознание и информационни технологии

IMPLEMENTATION OF DIRECT CONTROL IN PROTECTION OF CLASSIFIED INFORMATION

Nikolay Dimitrov

Abstract: *Protection of classified information is one of the most important aspects of national security, which is an important part of the security of our country and guarantor for the successful realization of its national interests. The essence of control over protection of classified information constitutes activity analysis of the risks, dangers and threats to classified information. Therefore, one of Bulgaria's priorities is to ensure the impossibility of unauthorized leak of important for Bulgaria political, economic and scientific - technical information related to the defense of the country, with its internal and external security.*

Keywords: *classified information, unauthorized access to classified information*

Политиката за защита на класифицираната информация е съвкупност от дейности, благодарение на които се гарантира нейната сигурност, чрез недопускане осъществяването на нерегламентиран достъп до класифицирана информация^[1]. По този начин не се допуска нарушаване на интересите на Република България, свързани с националната сигурност^[2] и нанасяне на вреда в областта на националната сигурност, отбраната, външната политика или защитата на конституционно установения ред^[3].

Класифицирана информация^[4] по смисъла на Закона за защита на класифицираната информация (ЗЗКИ) е тази, представляваща държавна тайна, служебна тайна, както и чуждестранна класифицирана информация.

Държавна тайна е информацията, определена в списъка по приложение № 1 към чл. 25 от ЗЗКИ, нерегламентираният достъп до която би създал опасност за или би увредил интересите на Република България, свързани с националната сигурност, отбраната, външната политика или защитата на конституционно установения ред.

Служебна тайна е информацията, създавана или съхранявана от държавните органи или органите на местното самоуправление, която не е държавна тайна, нерегламентираният достъп до която би се отразил неблагоприятно на интересите на държавата или би увредил друг правнозащитен интерес.

¹ - § 1, т.6 от ДР на ЗЗКИ

² - § 1, т.14 от ДР на ЗЗКИ

³ - § 1, т.15 от ДР на ЗЗКИ

⁴ - чл. 25, 26 и 27 от ЗЗКИ

Чуждестранна класифицирана информация е класифицираната информация, предоставена от друга държава или международна организация по силата на международен договор, по който Република България е страна.

Мерките за защита на класифицираната информация са посочени в ЗЗКИ и Правилника за прилагане на ЗЗКИ. Конкретните действия на компетентните органи за извършване на проверки на изпълнението на предвидените в организационните единици мерки за защита на класифицираната информация са посочени в Наредбата за реда за извършване на проверките за осъществяване на пряк контрол по защита на класифицираната информация ^[5] (НРИПОПКЗКИ). Именно тези дейности предстои да бъдат разгледани в този доклад.

Пряк контрол по защита на класифицираната информация и по спазването на законовите разпоредби в тази област.

Задълженията по защита на класифицираната информация в Р.България са разпределени между две институции – Държавната комисия по сигурността на информацията (ДКСИ), която осъществява политиката на Република България за защита на класифицираната информация ^[6] и Държавна агенция Национална сигурност, която осъществява пряк контрол по защита на класифицираната информация и по спазването на законовите разпоредби в тази област ^[7].

Прилагането на мерките, включени в обхвата на извършваните проверки по НРИПОПКЗКИ, е предпоставка за изпълнението на способите за защита на класифицираната информация по ЗЗКИ и подзаконовите актове по прилагането му във връзка с функционирането на Националната система за защитата на класифицираната информация.

Редът за извършване на проверките по прекия контрол се определя с Наредбата за реда за извършване на проверките за осъществяване на пряк контрол по защита на класифицираната информация.

Проверките представляват съвкупност от действия, мерки и препоръки, предназначени да осигурят ефективното функциониране и усъвършенстване на системите за защита на класифицираната информация в организационните единици ^[8].

Права на служителите, определени от председателя на ДА „НС” при осъществяването на пряк контрол:

Съгласно разпоредбата на чл. 12 от ЗЗКИ председателя на ДАНС с писмена заповед определя служителите, които имат право:

- на достъп до обектите и помещенията в организационната единица – обект на контрол, включително за извършване на оглед на тези обекти и помещения;
- на достъп до документите, свързани с организацията по защита на класифицираната информация в организационната единица – обект на контрол;
- на достъп до автоматизираните информационни системи или мрежи за създаване, съхраняване, обработка и пренос на класифицирана информация с цел установяване на надеждността на защитата;
- при необходимост да изискват писмени и устни обяснения от ръководителите и служителите от организационната единица – обект на контрол;

⁵ - Приета с ПМС № 44 от 21.02.2003 г., обн., ДВ, бр. 19 от 28.02.2003 г., в сила от 28.02.2003 г., изм. и доп., бр. 44 от 9.05.2008 г.

⁶ - чл. 4, ал.1 от ЗЗКИ

⁷ - чл. 11, ал.2, т. 3 от ЗЗКИ

⁸ - § 1, т.3 от ДР на ЗЗКИ

✚ да получават информация от други организационни единици и да изискват обяснения при необходимост от техните ръководители и служители за дейности по създаването, обработването, съхраняването и предоставянето на класифицираната информация във връзка с извършвана проверка в организационната единица – обект на контрол;

✚ да привличат експерти, когато са необходими специални знания за изясняване на обстоятелства във връзка с извършвана проверка, като на привлечените експерти може да се заплаща възнаграждение до една минимална работна заплата при условия и по ред, определени от ръководителя на съответната служба;

✚ да дават конкретни предписания във връзка със защитата на класифицираната информация.

Проверките представляват съвкупност от действия, мерки и препоръки, предназначени да осигурят ефективното функциониране и усъвършенстване на системата за защита на класифицираната информация в организационните единици, като събраната по време на проверките информация може да бъде използвана и предоставяна само за целите на защитата на класифицираната информация.

Предмет и обхват на дейностите по осъществяването на пряк контрол по защитата на класифицираната информация.

Основните усилия на ДАНС в областта на персоналната, документалната, физическата, индустриалната сигурност и сигурност на автоматизираните информационни системи или мрежи следва да бъдат насочени към подобряване на ефективността на системата от мерки, способности и средства за защита на класифицираната информация при своевременно изпълнение на задълженията, за недопускане на предпоставки за осъществяване на нерегламентиран достъп до класифицирана информация или осъществяване на нерегламентиран достъп;

Предмет на проверките по смисъла на наредбата е цялостната дейност по планирането, изграждането и ефективното функциониране на системите за защита на класифицираната информация в организационните единици – обект на контрол. На проверки по реда на наредбата подлежат:

✚ организационни единици, техни поделения, подразделения, структурни звена и обособени части;

✚ лицата от организационната единица – обект на контрол, отговорни за планирането, организирането, ръководството и контрола на дейностите по защита на класифицираната информация;

✚ лицата от организационната единица – обект на контрол, отговорни за спазването на мерките за защита на класифицираната информация;

✚ средствата, способите и средата, използвани за създаване, обработване, съхраняване, предаване и защита на класифицирана информация.

Дейността на контролиращите органи по време на проверката в организационната единица – обект на контрол, е с основна цел установяване актуалното състояние на системата за защита на класифицираната информация.

За изпълнение на задълженията по защита на класифицираната информация в ДАНС се изготвя ***годишен план за проверките***, като екземпляр от него се изпраща в ДКСИ.

Извършваните от ДАНС проверки в отделните организационни единици могат да се класифицират в две основни групи – според обхвата и според планирането.

Според обхвата си проверките в организационната единица – обект на контрол биват:

- обща проверка – проверяват се всички видове защита на класифицираната информация – персонална, документална, физическа, индустриална сигурност и сигурност на автоматизираните информационни системи или мрежи;
- тематична проверка – проверяват се отделни видове защита на класифицираната информация.

Преминаването от тематична към обща проверка се извършва по преценка на контролиращите органи, като същите се провеждат в рамките на работното време на проверяваната организационна единица.

Според планирането, проверките в организационната единица – обект на контрол биват:

- планови с предварително уведомяване на организационната единица – обект на контрол. За целта организационната единица се уведомява писмено от ДАНС за периода на предстоящата проверка;
- планови без предварително уведомяване на организационната единица – обект на контрол;
- инцидентни (непланови) – провеждат се при необходимост по решение на контролиращите органи или при уведомяване от организационната единица за опасност от възникване или в случай на възникнал нерегламентиран достъп до класифицирана информация, както и при получаване на сигнал от друг достоверен източник за такава опасност или за нерегламентиран достъп.

Събраната в хода на проверката информация може да се използва за:

- анализ и оценка на актуалното състояние на системата за защита на класифицираната информация;
- анализ и оценка на заплахите към системата за защита на класифицираната информация;
- идентифициране, отстраняване и предотвратяване на рисковите фактори, които биха довели до осъществяване на нерегламентиран достъп до класифицирана информация;
- изготвяне на предписания до организационната единица – обект на контрол, за предприемането на необходимите организационно-технически мерки за подобряване на функционалността и сигурността на системата за защита на класифицираната информация;
- реализиране на административно наказателна или наказателна отговорност.

Ред за извършване на проверките:

Преди извършването на планова проверка, председателя на ДАНС, или определено от него длъжностно лице издава **писмена заповед**, с която определя:

- 📌 организационната единица – обект на контрол;
- 📌 обхвата и продължителността на проверката;
- 📌 председателя и членовете на комисията по проверката, ако има сформирана такава комисия, и експертите при необходимост;
- 📌 реда за докладване за резултатите от проверката;
- 📌 материално-техническото и финансовото осигуряване на проверката.

След издаването на заповедта, преди извършването на **планова проверка**, ръководителят на проверката изготвя индивидуален план. Той трябва да бъде утвърден от Председателя на ДАНС или от определено от него длъжностно лице.

Необходимо е планът да посочва информация, относно:

- организационната единица – обект на контрол;
- обхвата на проверката;
- видовете защита на класифицираната информация, подлежащи на проверка, в случаите на тематична проверка;
- проблемите, изискващи специално внимание;
- способите и средствата за извършване на проверката;
- направления на дейностите на експертите;
- реда за докладване на резултатите от проверката;
- организацията на проверката и нейното материално-техническо и финансово осигуряване.

Преди извършването на планова проверка с предварително уведомяване на организационната единица – обект на контрол задължително се изпраща **уведомително писмо** до ръководителя ѝ. За осъществяване на същинската дейност по проверяването е необходимо да бъде осигурен пълен достъп до всички обекти, помещения, документи и материали, свързани с организацията по защита на класифицираната информация, до автоматизирани информационни системи и мрежи за създаване, съхраняване, обработка и пренос на класифицирана информация и да бъде осигурено присъствието на всички посочени от контролиращите органи лица от организационната единица.

В случай, че ръководителя и/или служителите на организационната единица откажат да дадат изискваните им писмени и/или устни обяснения по чл.12, т. 4 от ЗЗКИ, **контролиращите органи имат право да съставят протокол.**

В случай, че контролиращите органи започнат **инцидентна (непланова) проверка**, те незабавно следва да уведомят за това писмено председателя на ДАНС, като посочат основанието за проверката и предложат допълнителни мерки за защита на класифицираната информация – обект на нерегламентиран достъп. Когато Председателя на ДАНС получи уведомлението, той следва да се произнесе по предприетите действия и да даде допълнителни указания, в случай че е необходимо.

След приключване на всяка извършена проверка следва да се изготвя доклад, в който се вписват в хронологичен ред всички действия, предприети от контролиращите органи, описват се събраните в хода на проверката документи и материали, посочват се резултатите от проверката, включително номерата на съставените констативни протоколи или административни актове. Докладът за проверката и събраните в хода на проверката материали и експертни мнения са изключително необходими. Въз основа на така формирания сбор от документи, контролиращите органи трябва да изготвят и изпращат до организационната единица – обект на контрол, уведомително писмо за резултатите от проверката.

В случай на констатирани нарушения от организационната единица – обект на контрол, контролиращите органи са длъжни да:

- изготвят и изпращат до организационната единица – обект на контрол, предписания във връзка със сигурността. В същите се описват установените нарушения и се посочват конкретни срокове за отстраняването им;

- предприемат мерки за търсене на административнонаказателна отговорност на длъжностни лица, допуснали нарушение по Глава VIII от ЗЗКИ. За целта Председателят на ДАНС със заповед определя служителите, имащи правомощия да съставят актове за установяване на нарушенията съгласно чл. 134, ал. 1 от ЗЗКИ.

- при наличие на данни сочещи за извършено престъпление, материалите се предоставят на съответната прокуратура;
- изготвят и изпращат доклад до ДКСИ;
- изготвят и изпращат до ДКСИ и до службите за сигурност информация за откритите проблеми, които налагат изменения в общата политика за сигурност на класифицираната информация.

При констатиране на нерегламентиран достъп до класифицирана информация в доклада се описва конкретно какви действия са извършени, кои нормативни разпоредби са нарушени, както и дали тези действия са довели до нанасяне на вреди за Националната сигурност.

Изпълнението на всички тези дейности ДАНС осъществява въз основа на някои основни принципи, като принцип на законсъобразността, обективността, зачитане правата и свободите на гражданите и тяхното достойнство, както и публичност при спазване правилата за защита на класифицираната информация и на личните данни.

Ето защо, в областта на защита на персоналната, документалната, физическата, индустриалната сигурност и сигурност на автоматизираните информационни системи или мрежи основните усилия на ДАНС са насочени към изпълнение на предвидените изисквания в ЗЗКИ и подзаконовите нормативни актове, Политиката по сигурността на НАТО (С-М/2002/49) и регламентите на Съвета на ЕС относно сигурността.

За подобряване на дейността за защита на класифицираната информация е препоръчително служителите на ДАНС да оказват практическа помощ на служителите от организационните единици при изготвянето на основни документи по защита на класифицираната информация – планове за физическа защита на националната и чуждестранната класифицирана информация, анализите на риска и оценката на средствата и системите за физическа и персоналска сигурност на класифицирана информация.

Тази съвместна дейност ще подпомогне извършването на обективен анализ, в който ясно и точно да бъдат установявани проблемите в защитата на класифицираната информация, които налагат изменения в общата политика за сигурност на класифицираната информация.